

myslnější a hlavně spravedlivější. Autor by si přál, abychom i nyní setrvali při dobré a osvědčené tradici naší politiky...

Spisek Kroftův je založen na bohaté literatuře memoirové a opírá se v mnohém o skvělé rozborů Pekařovy v jeho »Světové válce«. Jemnou kritikou a opatrnou kombinací (poněvadž »paměti« přicházejí obyčejně post festum) sestavuje doklady v ladný a přehledný celek; vypravování má všechny přednosti plastického a klidného péra Kroftova. Ovšem jest patrné — a autor je si toho vědom — že zde bylo možno vyličit spíše historii programů některých ministerstev a registrovat projevy osob politicky významných. Bude třeba většího časového odstu-
 pu a hlavně úsilné práce monografické, až budou přístupny všechny státní i soukromé archivy, aby byly zváženy hybné síly a vymezeny příčiny, které vedly k formulování oněch programů a k některým počínům politickým (tak stále záhadná otázka Maďarů a Srbsko!). Budoucímu historikovi posledních dnů Uherska bude běžeti hlavně o vystižení a zhodnocení dynamiky celého, dramaticky živého a ovšem příliš složitého dění historického až ke konečnému chaosu a rozvratu...

Knížka Kroftova bude zatím spolehlivou a instruktivní příručkou historiku; politik najde v ní cenného poučení.

Rud. Holinka, Bratislava.

J. R. MacDonald: Socialistické hnutí. Přel. Jar. Kraus. Knih. soc. etot. sv. 1. Melantrich 1923, str. 186, Kč. 12. Socialism a vláda, přel. Zd. Hostinská, nakl. týž, str. 210, Kč 12.—. Socialism, stát a politická strana. Přel. dr. Reichmann. Revue »Parlament« III. 2. Zahraněční politika anglické strany dělnické. Přel. O. Butter. Nakl. Orbis, str. 45, Kč 5.—.

Poslední rok přemesl nám několik překladů ze spisů J. R. Mac Donalda, vůdce anglické strany dělnické v teorii i praxi. První z nich »Socialistické hnutí« obsahuje M. D.-ovu teorii socialismu. Jest to socialismus zcela jiného rázu, než socialism středoevropský nebo ruský. M. D. definuje jej jako hnutí usilující o zbudování sociální organisace, jež by pojala ve svou činnost správu těch výrobních prostředků, jež nemohou býti ponechány v rukou jednotlivců; jest to rozšíření vzájemné pomoci na politiku a hospodářství. Chce provést úkol, jež zanechala francouzská revoluce a individualismus XIX. stol.: spojit individuální svobodu a sociální organisaci. Kapitalistický průmysl s liberalistickou teorií volné soutěže končí vládou několika jedinců; soutěž se nahrazuje jednotnou správou a organisací. Rozšířila se mocenská sféra kapitalistické jednoty, kapitál se stává neosobním, správa jeho jest v rukou zřízenců. Problémem není už jak obnoviti soutěž, nýbrž jak ovládnouti monopol.

Kapitalistický systém se vyznačuje chaotičností; plýtvá kapitálem i prací. Výrobní systém jest nákladný a nehospodárný, a při tom obyvatelstvo naprosto není v slušném blahobytu, jenž jest cílem výroby. Kapitalismus vyvolává poměry, jež volají po jeho odstranění. Ale socialismus nepřijde z temnot bídy, jak soudil Marx, nýbrž z rostoucího úsvitu blahobytu, jak ukazuje již vývoj po Marxovi.

Kommercialismus je jen údobím průmyslové organisace. Nemá smyslu pro sociální odpovědnost a sounáležitost. On sám zplodil socialismus, který nastoupí po něm, a to změnou organickou. Revoluce nemůže ničím přispěti k úplné změně hospodářské organisace, která zasáhne každé vlákno společnosti. Cesta k socialismu vede jen metodou parlamentní. V demokratickém parlamentě jest však třeba daleko více dbáti bezprostředních programů než abstraktních zásad. Problémy jest třeba řešiti tak, jak vznikají. Socialistická metoda jde krok za krokem. Podle M. D. jest omylem tvrditi, že socialismus musí a chce zrušiti soukromé vlastnictví. Toto jest a bude vždy prostředkem k vyjádření osobní individuality. Jest třeba sice znárodniti jisté formy majetku, půdu, průmyslový kapitál, ale proto, aby všichni lidé mohli míti své vlastnictví. Kdo jest hospodářsky závislý na jiném, tomu neprospívá politická svoboda, jest námezdním otrokem. Socialismus chce vytvořiti podmínky pro svobodu, jež jest mu povinností nikoli právem.

Ekonomistický determinismus rovněž není nutnou součástí socializmu. Třídní boj pak již dávno není hybnou silou socialistické organizace. Konkrétní požadavky (psáno r. 1909) socialismu jsou: demokracie, sociální zákonodárství, uvedení průmyslového kapitálu v moc státu, což se nemusí státi konfiskací, podpora nezaměstnaných a státní organizace práce.

Socialistický stát líčí M. D. v povšechných úvahách, neboť detaily přinese vývoj. V tomto státě výroba se bude stále zdokonalovati jsouc vedena vědou; lidé budou mít více volného času a majetkových prostředků pro umění. Socialistický stát bude vědecky řídit výrobu a určovati hranice mezi výrobou soukromou a společenskou. Něco takového konají dnes již trusty, a socialismus jako děcko kapitalismu, naučí se dáti v tom směru do práce. Mimo to použije zkušeností družstevnictví.

Zvláštní kapitolu věnuje M. D. dějinám socialismu. Nás hlavně zajímá jeho poměr k marxismu. Marxismus má prý velkou cenu historickou, poněvadž dal socialismu politickou formu. Marx se však mýlil i ve své teorii i v předpovědi budoucnosti, a proto musí býti podroben revisi.

O Labour Party praví: Není socialistická. Ale je to jediná možná politická forma evolučního socialismu vzhledem k anglickým tradicím a metodám politickým. Socialistická strana jest tu konečnou, nikoliv počáteční formou hnutí.

Knihu uzavírá úvahou o dnešním stavu. Individualismus vytvořil hospodářskou moc, vyvolal ducha, jež nedovede udržeti; proto musí společnost sama převzítí onu moc a přiměti ji k činnosti sociální. To jest genese socialismu. Jeho hybnou silou není sociální ekonomie, nýbrž život. Tento vztah k životu a jeho okamžitým potřebám vyznačuje právě M. D.-ův socialism. Věří pevně v nutnost socialismu jako organického stupně vývojového. Ale netvoří abstraktní dogmatický program, poněvadž úkoly a cíle socialistického hnutí se budou měniti postupem času. Proto také jeho kniha není a nechce býti teoretickým systémem, jako na př. spisy socialistů německých. Ale jeho životnost a důraz na konkrétní potřeby jest jistě jednou z příčin jeho úspěchu.

Knihla »Socialismus a vláda« zabývá se politickou metodou a zejména pak probírá s hlediska Labour Party jednotlivé problémy, týkající se státu a vlády.

Jest tu viděti, jak se M. D. důkladně připravoval již před lety na okamžik, kdy jako vůdce své strany se ujme vlády a jak se již dávno vypořádal s problémy vládními a můžeme si tím vysvětliti, že dělnická vláda mohla dnes ukázati, že jest schopna vládnouti. Z knihy pak stejně jako ze Soc. hnutí vyplývá, jak jest Labour Party typicky anglická, jaký vliv na ni měly britské tradiční názory. Můžeme i říci, že má mnoho prvků konservativních, převzatých z dějin britského parlamentarismu. Zajímavé a čistě anglické jest také vysoké hodnocení veřejného mínění. Myšlenky M. D.-ovy i zde nejsou absolutní abstraktní teorie, nýbrž vyplývají z konkrétních anglických poměrů. I zde je mu socialismus myšlenkou hospodářské součinnosti, jež podřídí individuální zápas o život sociálním zájmům. Od individualismu převzal pojem demokracie, práva jednotlivce nebo skupiny osob vykonávati službu. Socialisté musí prozkoumati svou sociologii a naléztí politické vodítka.

Reformátorská činnost musí se obrátiti k empiricky dané látce; proto musí socialistická teorie i prakse vyjítí z existence občanského státu. Stát není jen shromážděním, jest útvarem s vlastní historií, myšlenkou a účelem. Nositelem vlády, bez ohledu na její formu, jest veřejné mínění. Stát jest nutný pro trvání společnosti. Socialismus od něho žádá, aby co nejlépe řídil vyřizovací systém. Aby byla zabezpečena dobrá vláda, musí všichni dospělí občané volbou dáti do služeb státu své zkušenosti, bez rozdílu majetku, vzdělání a pohlaví. Individualismus vytvořil pojem vlády většiny. Vláda však nezastupuje jen většinu, nýbrž celou společnost; většina určuje zásady, menšina se uplatňuje při provádění. Obecná vůle není shodou všech jednotlivců, a poněvadž společnost si zachovává stále odkaz zvyků, názorů, tradic, vzpouzí se

náhlým změnám, jež vyvolávají silnou reakci obecné vůle. Ponenáhlu se však obecná vůle zdokonaluje.

Poslanec není jen zmocněncem, poslem voličů; rozhoduje o nových detailech, musí správně pojmuti a chápati státní život, odpovídá sám za svůj charakter a inteligenci. Zákonodárnou činnost parlamentu nelze nahraditi referendem, jež se obrací k zájmům, ne k myšlenkám, vyjadřuje povrchní směr motivů.

Ohnivě hájí M. D. »politiky z povolání«. Je jich tak třeba, jako vyučených lékařů, inženýrů a kominíků. Politikem z povolání jest ten, kdo rozumí své věci a srdcem i hlavou jest při práci; bez něho je parlamentarismus nemožný. Nejlepší volební systém jest podle M. D. anglický, neznající ani užších voleb. Jest prý výhodný pro menšiny intenzivně činné, přinášející zdravé nové myšlenky. Menšina má právo na zastoupení teprve, když dovede vskutku obohatiti zákondárství a zvětšiti zisk v parlamentní diskusi. Belgický systém poměrného zastoupení stran jest jednoduchý a účinný, ale pro britské poměry nevhodný. Má tu chybu, že vyzdvihuje dogmatické rozdílnosti a zamezuje křížový proces názorů, důležitý pro sociální pokrok.

Demokracie beze strany jest davem bez cíle. Hlavní její význam tkví v uspořádání programu, jehož schválením dávají voličové směrnice. Strana uplatňuje myšlenky, jež by jednotlivce nemohl uplatniti. Cílem socialistů není strana dogmatická, nýbrž socialisující. V zemích s opravdovým parlamentarismem by dogmatická strana příchod socialismu zdržela. Aby strana nezneužívala moci, jest třeba legislativní periody asi 3—4 let, aby vláda se neodvážila překročiti program a měla čas jej uskutečniti. Ministerský předseda jest vlastně určován přímo lidem, t. j. veřejným míněním. Kabinet není sbor důvěrníků, nýbrž mužů se zdravým rozumem sběhlých v řízení. Spojuje lid s odborníky a dává směr byrokracii. Systém kabinetní vlády má nebezpečí, že poslanci se stanou příslušníky vůle několika vyvolených. Proto nechť se stranická disciplína omezí na základní otázky politické.

Monarchie v Anglii jest mocí spíše společenskou než politickou, má výhody i nevýhody. Zato komoru lordů M. D. ostře zavrhuje. Vůbec není účelná druhá komora, jež by byla brzdou a regulací prvě. Takový orgán by musel býti nezávislý od stran a úplně nestranný. Nejlepší a nejbezpečnější jest systém jediné komory, v níž se protichůdné zájmy smísí, která by byla doplněna výborem právnických učenců, jenž by kontroloval praksi a opravoval technickou stránku zákonů.

Jako Brit nemůže se M. D. vyhnouti otázce kolonií. Obává se zpětného účinku vlády v nich na demokracii. Připouští však, že není vhodno zavésti všude naši demokratickou ústavu, pro niž tuzemci nejsou vyspělí. Klade důraz zejména na výchovu domorodců, jimž v dané chvíli má býti dáno úplné volební právo. Domnívá se, že západ se dopustil chyby, přenášeje na jih a východ v dobrém úmyslu svou kulturu, poněvadž znemožnil jim vyvíjeti se dle své povahy. Dotýká se i dominií; považuje za nutné utvoření svazu samosprávných států, jež by si určovaly společné směrnice.

Stát jest pro socialismus nutností jako podmínka pro organizaci socialistické výměny. Tento stát bude veden zkušeností, že k podmínkám duševní svobody patří svoboda hospodářská. Bude bdíti nad zachováním hospodárnosti a spravedlivé odměny. Bude vykonávati většinu intelektuálních povolání. Nebude zcentralisovaný. Dlouho ještě se musí stát zabývati ochranou země, ale na konec přece bude zavedena mezinárodní bezpečnostní služba pod vedením mezinárodního rozhodčího soudního dvora. Myšlenka této zůstal M. D. věren až dodnes, jak ukázal nedávno v Ženevě.

Stať uveřejněná v Parlamentu jest výňatek z knihy »Socialismus po válce«. Vytýká socialistům, že v přílišné snaze podrobiti se autoritě státní dopustili, že občanské svobody byly za války strašlivě poškozeny. Nejde tu o válku, nýbrž o ducha války, jež podporovali. Svědomí nesmí býti stotožňováno s pacifismem. Socialismus nemůže souhlasiti s tím, kdo omezuje vojensky svobodu a hájí zbytečné utlačování z důvodů »národní nutnosti«. Válka přineslo také nebezpečí, že

dělnická politika může být určována úředníky. M. D. zdůrazňuje proto rozdíl mezi organizací odborovou a politickou, jež nemůže být tak ukázněna a musí uznávat menšinová práva. Menšina má ve straně zůstat, pokud rozpory se netýkají zásadní otázky nebo jsou dočasné. Válka dala také nový význam hnutí gildovému; gildy musejí hrát charakteristickou úlohu v socialistickém průmyslovém státě.

Spisek Zahraniční politika anglické strany dělnické jest psán v době, kdy se strana chystala ujmouti se vlády. Jedná o aktuálních otázkách britské politiky a je vlastně vládním programem. Hlavním cílem dělnické strany by bylo nahraditi militarism organizací zákona, míru a spravedlnosti. K tomu by bylo v prvé řadě třeba přátelství a kooperace Ameriky, a těch doufá M. D., že dělnická vláda dosáhne. Velká Británie je spoluzodpovědná za stav Evropy a nemůže po vítězství odejít a dopustiti, ať se děje co se děje. Ohnisko styků s Evropou musí naléztí ve Společnosti národů. Nesmí se dát odstrašit od odpovědnosti vůči Německu. Stará cesta aliancí, zřízených tajnou diplomacií, vyvolá jen válku za válkou. Jest nutno budovati lepší pořádek trpělivým tvorbám rad a soudů, jež vytvoří klidnou a důvěřivou náladu provázející nutně každý plán na odzbrojení. Nesprávné jest mínění, že dělnická strana ztroskotá o otázku mezinárodního obchodu a financí. Bude se opíratí o zásadu volného obchodu a věnuje všeobecný zřetel rozdělení produktů tropických. Bude nutno vrátiti znehodnoceným cenám stálou hodnotu mezinárodní, rovnou domácí. Dělnická strana přeje nejvíc metodě mezinárodní půjčky se zárukou rovnováhy rozpočtové, ale nepůjčí ani půl penny na zbrojení. Třeba tyto půjčky nemohou býti příliš veliké, mohou míti značné nepřímé účinky, bude-li jich vhodně použito. Bylo by proto vhodné, svolati zase na poradu mezinárodní finančníky.

Dělnická vláda by ruskou vládu uznala bez odkladu, neboť moudrost a zájem žádají, aby normální styky byly zahájeny, jakmile jest po revoluci. A odmítnouti obchodovati s Ruskem by bylo nákladným šílenstvím. To neznamená ovšem souhlas s ruskou vládou. Avšak nejhorší obranou proti bolševismu jest bojkot moskevské vlády. Jest nutno se vrátiti k politice zdravého rozumu a jejím prvním důkazem jest politika vůči Rusku.

V celku můžeme říci, že uvedené překlady podávají nám dosti ucelený obraz názorů a politiky MacDonalových i dělnické strany. Zajímavý by ovšem byl i překlad knihy »Socialismus po válce«, z níž byl uveřejněn výňatek. Jedno prozrazují tyto spisy: že MacDonald jest jeden z těch politiků, již na politiku pohlíží jako na vědu a důkladně se připravují na svůj úkol. Jest jisto, že dělnická strana mu jistě mnoho vděčí za své dosavadní poválečné úspěchy. Co se týče jeho názorů politických, proti těm by se u nás vyskytlo jistě mnoho námitek i z řad socialistů. Ale nám zde nenáleží je posuzovati. Nelze však upříti, že v daných anglických poměrech jeho názory a metody doposud měly úspěch.

J. B.

Revue polonaise de législation civile et criminelle I., 1922. Revue de législation criminelle. Varsovie 1923. — »Société Polonaise de législation criminelle«, současně polská skupina »Société Générale des Prisons à Paris« počala vydávati polsky a francouzsky revue zabývající se srovnávacím zákonodárstvím s kodifikačními problémy. Dosud vyšlé číslo obsahuje zajímavé referáty o postupu kodifikačních a unifikačních prací v Polsku, Československu, Rumunsku a Jugoslavii. Československo je zastoupeno článkem Milotovým o trestním zákonodárství let 1919—1922 a Kallabovým o hlavních zásadách československého trestního zákona (osnovy). Číslo přináší ještě zprávu o založení »Société de criminologie de Varsovie«, v příloze osnovu polského zákona o soudech mládeže (pracovaného za účasti Garçonovy) a přípravnou osnovu všeobecné části polského trestního zákona se zvláštním návrhem prof. Makovského. Jak patrné, je obsah revue pestrý a zajímavý a jest litovati, že finanční nesnáze nutí omezovati její rozsah a brání pravidelnému vydávání.